

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14869393>

BOSHLANG‘ICH SINF ONA TILI DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH

Xudayberdieva Shaxriniso Asrorjon qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti talabasi

Ilmiy rahbar: **Mambetova Lobar Mirzavali qizi**

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti dotsenti,
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

E-mail: mambetovalobar1304@gmail.com

***Annotatsiya:** Bu maqolada boshlang‘ich sinf ona tili darslarida o‘quvchilarning fanga oid kompetensiyalarini shakllantirishda, o‘tilgan mavzularni mustahkamlashda interfaol metodlardan foydalanishning ahamiyati va samaradorligi, shuningdek, bu metodlarni qo‘llashning asosiy usullari haqida so‘z yuritiladi.*

***Kalit so‘zlar:** Interfaol metodlar, ta‘lim, tarbiya, bilim, malaka, ko‘nikma, klsster, tushunchalar tahlili.*

Barkamol insonni shakllantirishga imkon beruvchi o‘quv-tarbiya jarayoni sifatini oshirishning muhim vazifasi ta‘lim samaradorligini ta‘minlashdir. Ta‘lim samaradorligi ta‘lim mazmunining asosiy maqsad va vazifalarga mosligi, uning ilmiy jihatdan asoslanganligi, izchilligi, turmush bilan bog‘liqligi, shuningdek, ta‘lim mazmuniga mos metodlar, shakllar va vositalar majmuasi tanlanishi bilan ta‘minlanadi. O‘qituvchining o‘qitish jarayonini nazorat qilib borishi, o‘quvchilar bilimini tekshirishi va baholashi o‘qitish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Tekshirish bilimlarni mustahkamlash va aniqlashtirishga xizmat qiladi. Bilimlarni takrorlash

yangilarini o'rganish uchun tayanchdir. Ta'lim sifatini oshirish bevosita ta'limning moddiy texnik bazasi, shuningdek, pedagoglarning ta'lim va tarbiya berish mahoratiga ham bog'liq. Texnika taraqqiyoti rivojlanib borayotgan davrda ta'lim jarayonini talablarga mos ravishda tashkil etish pedagoglar uchun ulkan mas'uliyat yuklaydi. Sir emaski, bugungi kunda ta'lim jarayonida interfaol metodlarning qo'llanilishi ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Xususan, boshlang'ich sinfda ona tili darslarida interfaol metodlarning qo'llanilishi o'quvchilarning bilim olish jarayoniga faol ishtirok etishlarini ta'minlab, ularning fikrlash va muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Interfaol metodlar o'quvchilarning o'z bilimlarini mustahkamlash, darsga qiziqishini oshirish va o'rganilgan materiallarni hayotda qo'llash imkoniyatlarini yaratadi.

Interfaol metodlar o'quvchilarning o'z fikrini bildirish, savol berish, muhokama qilish, izlanish va kreativ yechimlar topish imkoniyatlarini yaratadi[1]. Boshlang'ich sinf ona tili darslarida bu metodlar ayniqsa samarali bo'ladi, chunki bu yoshdagi o'quvchilar ko'proq harakat va faol ishtirok etishni istaydilar. Interfaol metodlarning eng muhim jihati shundaki, ular o'quvchini o'qituvchi tomonidan tayyorlangan dars materialiga faqat qabul qiluvchi sifatida emas, balki faol ishtirokchi sifatida jalb qiladi[2]. Bu metodlar yordamida o'quvchilarning diqqatini jamlash, ular bilan interaktiv muloqot o'rnatish va o'quv jarayonini yanada qiziqarli qilish mumkin.

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida turli interfaol metodlardan yakka, kichik guruhlar va frontal shaklda foydalanish mumkin. Kichik guruhlarda qo'llaniladigan interfaol metodlarda guruh a'zolari birgalikda ma'lum bir mavzu yoki topshiriqni bajaradilar. Natijada o'quvchilar bir-birlaridan yangi bilimlar olishadi, fikr almashishadi va hamkorlik qilishadi. Guruhlarda ishlash o'quvchilarning jamiyatdagi o'rni, boshqalar bilan muloqot qilish, fikrlarini aniq ifodalash kabi ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Boshlang'ich sinf ona tili darsdalarida kichik guruhlarda ishlash yangi so'zlarni o'rganishda yoki matnni tahlil qilishda yordam beradi. Har bir guruh o'z vazifasini bajarib, oxirida natijalarini sinfga taqdim etadi, bu esa o'quvchilarning javobgarlik hissini oshiradi. Ona tili talimida tanlovlar va o'yinlardan

foydalanish o'quvchilarga o'rganilgan materialni qiziqarli va osonroq o'zlashtirish imkonini beradi.

“Klaster” metodi. “Klaster” grafik organayzeri “Fikrlarning tarmoqlanishi” degan ma’noni anglatadi. Bu metod turi o'quvchilarning biron-bir mavzuni chuqur o'rganishlariga yordam berib, ularni mavzuga taalluqli tushuncha yoki aniq fikrlarni erkin va ochiq uzviy bog'langan ketma-ketlikda tarmoqlashni o'rgatadi. “Fikrlarning tarmoqlanishi” quyidagicha tashkil etiladi:

1. Xayolga kelgan har qanday fikr bir so‘z bilan ifoda etilib, ketma-ket yoziladi.
2. Fikrlar tugaguncha yozishda davom etiladi va fikrlar tugasa, u holda yangi fikr kelgunga qadar biron rasm chizib turiladi.
3. Darsda imkon boricha fikrlar va o‘zaro bog‘liqlik ketma-ketligini ko‘paytirishga harakat qilinishi lozim.

Ona tili darslarida “So‘z turkumlari” mavzusini yoritishda “Klaster” usuli beqiyos ahamiyat kasb etadi. Chunki bu metod orqali o'quvchilar mavzuga oid tushunchalar ustida ishlaydi. Masalan, sifat so‘z turkumiga oid tushunchalarni ular quyidagi tartibda tarmoqlarga ajratishlari mumkin. “Klaster” usulida so‘z turkumlari tushuntirilganda o'quvchining diqqatini shu mavzuga qaratish maqsadida markazga so‘z turkumlariga oid tushunchalar yoziladi. O'quvchilar mavzuga oid barcha fikrlarini markazning atrofiga joylashtirib yozadilar. Fikrlar bayon etilgandan so‘ng har bir fikr yoki so‘zni toifalarga ajratib chiqadilar.

“Klaster” usuli quyidagi maqsadlarga erishish uchun qo‘llaniladi:

- o'quvchilar so‘z boyligini oshirish;
- yozma nutqni takomillashtirish;
- fikrlash qobiliyatini shakllantirish;
- toifalarga ajrata olish qobiliyatini rivojlantirish.

“Tushunchalar tahlili” metodi. Bu metoddan nazorat ishlari o‘tkazilgandan so‘ng foydalanish mumkin. Nazorat ishlari tekshirilib baholar e’lon qilingandan so‘ng, har bir o‘quvchi nazorat daftarida o‘qituvchi tomonidan tekshirilgan va kamchiligi tuzatilgan so‘zlarni ko‘chirib yozadi. Bu metod ham o‘quvchini hushyorlikka chorlash

bilan bir qatorda o'z xatosini o'z vaqtida tushunishga va bu xatoni boshqa takrorlamaslikka olib keladi.

Interfaol metodlardan foydalanish orqali foydalanuvchilar ona tilini yaxshiroq o'rganishlari mumkin. Bu metodlar o'quvchilarning o'z fikrlarini ifoda qilish, muammolarga javob topish, guruh ishlari va muzokaralar orqali hamkorlik qilish imkonini beradi. O'quvchilar interfaol metodlar orqali o'z bilim va ko'nikmalarini yanada oshirishlari, tahlil qilish va kritik tasavvurlarini rivojlantirishlari va o'z fikrlarini jamiyatda ifoda qilishlari uchun muhim imkoniyatlarni beradi. Buning natijasida foydalanuvchilar ona tilini yaxshiroq o'rganishlari va o'zlarining qiziqtiradigan mavzularda rivojlanishlari mumkin bo'ladi.

Interfaol metodlar, o'quvchilarni o'z o'rganish jarayonlarida aktiv qatnashishga rag'batlantirish, ko'nikmalarini rivojlantirish, fikr almashish va kommunikatsiya qobiliyatlarini rivojlantirish, muammolarga yechim topish qobiliyatini oshirish va o'quvchilarning o'zining o'rganish jarayonlarini o'zlashtirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Aydarova U.B., Yuldasheva D.Sh. Ona tili. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 1-sinf uchun darslik. III qism. – Toshkent: “Novda Edutainment”, - 2024. – 78 b.
2. Mambetova L.M. Nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda interfaol metodlarning o'rni // Til va adabiyot ta'limi. – Toshkent, 2023. – №7-son. – B. 47-49. (13.00.00; №8)
3. Mambetova L.M. Она тили дарсларида нуткий фаолиятни ривожлантиришнинг ахамияти // Материалы Международной научно-практической интернет-конференции «Тенденции и перспективы развития науки и образования в условиях глобализации». - Переяслав, Украина, 31 января 2021 года, Вып. 79. - 330-331-с.
4. Qosimova K., Matjonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. –T.: Noshir, 2009. – 163 b.
5. Фуломов А., Қодиров М. ва б. Она тили ўқитиш методикаси. – Т.: “Фан ва технологиялар”, 2012. 380-б.